

Kind mogen zijn
Pedagogisch beleidsplan van
Peutergroep
"Sterrenkinderen"

Inhoudsopgave

1. Voorwoord
2. Visie op Peuterspeelzaalwerk
3. De Werkwijze in de peuterspeelzaal
 - 3.1 Inleiding
 - 3.2 Bijzondere aspecten van de pedagogie
 - 3.3 De sociaal-emotionele ontwikkeling
 - 3.4 De motorische ontwikkeling
 - 3.5 De taal/spraak ontwikkeling
 - 3.6 De cognitieve ontwikkeling
 - 3.7 De zelfredzaamheid
 - 3.8 Signaleren
 - 3.9 Zorgkinderen
 - 3.10 De warme overdracht
 - 3.11 VE en methodiek Antroversie Speelplezier
 - 3.12 Elk kind een Mentor
 - 3.13 Vier ogen principe
4. De Fysieke omgeving
5. Het sociale klimaat
6. Van pedagogisch beleidsplan naar de dagelijkse praktijk
 - A. De groepen/indeling
 - B. Wennen
 - C. Ochtendindeling
 - D. Brengen en halen
 - E. Kwaliteit van de ochtendonderdelen
 - F. Het verlaten van de groepsruimte
 - G. Relatie kind-leidster
 - H. Jaarfeesten
 - I. Verjaardagen
 - J. Signalen
 - K. Risico

1 Voorwoord

Voor u ligt het pedagogisch beleidsplan/werkplan van peutergroep "Sterrenkinderen". Dit pedagogisch beleidsplan/werkplan is gebaseerd op inzichten uit de antroposofische pedagogie. Het plan zet uiteen hoe deze specifieke visie en werkwijze de ontwikkeling van het jonge kind ondersteunen. Peutergroep "Sterrenkinderen" is onderdeel van de Coöperatie Antroposofische Kinderopvang Hoeksche Waard u.a. Visie en werkwijze sluiten dan ook aan bij de visie van de coöperatie. Dit beleidsplan/werkplan probeert recht te doen aan zowel de authenticiteit van de visie, als de verwachtingen en vragen van de tijd en de samenleving. Het plan is samengesteld door medewerkers van de locatie Sterrenkinderen in overleg met het bestuur van de Coöperatie Antroposofische Kinderopvang Hoeksche Waard u.a.

2 Visie op het peuterspeelzaalwerk

In onze peutergroepen werken wij vanuit de Antroposofie. Deze pedagogische visie gaat ervan uit dat het kind een vermogen heeft om zich zelfstandig te ontwikkelen door zich te oriënteren op het doen en laten van de volwassenen om zich heen. Ieder kind is een unieke persoonlijkheid die zijn eigen unieke levensweg zal gaan en op die manier iets zinvol zal bijdragen aan de wereld. Wij helpen het kind zelf zijn eigen unieke vaardigheden te ontdekken en te ontwikkelen. Het vrije spel neemt een belangrijke plek in binnen ons aanbod. Hierin bootst het kind het leven na zoals het dat meemaakt. Het kind kan zijn eigen initiatieven ontwikkelen, zijn indrukken verwerken, zijn vaardigheden oefenen en zichzelf ontdekken. Het gaat letterlijk en figuurlijk met zijn handjes, zijn voetjes en zijn hele lijfje de wereld be-grijpen. Ieder kind doet dit op zijn of haar eigen manier en tempo. In onze groepen bieden wij een beschermende en huiselijke omgeving waar voldoende rust en ruimte is voor het kind, om zijn of haar eigenheid te ontdekken en er vertrouwd mee te raken. Het leren kennen van de eigenheid en het ontwikkelen van vertrouwen in het eigen kunnen en zijn, beschouwen wij binnen onze visie als een belangrijk en basaal onderdeel van de ontwikkeling. Dit proces kost aandacht, tijd en vraagt om een veilige omgeving.

Om zoveel mogelijk rust, aandacht en veiligheid te kunnen bieden proberen wij de kinderen niet bloot te stellen aan te veel indrukken en prikkels. Less is More! We dragen zorg voor een rustige, omhullende en harmonische sfeer.

De ochtend verloopt volgens een duidelijk herkenbaar, vast ritme, met belangrijke rustpunten. De leidsters/juffies scheppen voorwaarden en spelen een verbindende, observerende en begeleidende rol. Zij zijn zich bewust dat nabootsingwaardig gedrag essentieel is. Bij de inrichting van het lokaal is gekozen voor natuurlijke materialen, zoals boomstammetjes, kastanjes, zijde en wollen stoffen, maar ook voor zachte kleuren en eenvoudig speelgoed. De materiaalkeuze, het ochtendritme, de pedagogische houding van de leidsters en sfeer van de klas ondersteunen de visie op het gebied van rust en aandacht maar geven ook ruimte aan de fantasie en zintuigontwikkeling.

3 De werkwijze in de peuterspeelzaal

3.1 Inleiding

Een Belangrijke voorwaarde voor een optimale ontwikkeling is een omgeving waarin het kind zich veilig, gewaardeerd en geliefd voelt. Voor de ontwikkeling van het kind is het van groot belang dat het "gezien" wordt en dat er oprechte aandacht is.

In een sfeer van warmte en geborgenheid kan het kind zich veilig voelen. Dit gevoel van veiligheid is een basisvoorwaarde om tot ontplooiing te komen en zekerheid en zelfvertrouwen aan te ontlenen. Zolang we dat kunnen bieden is ieder kind welkom.

Warmte en geborgenheid kan op verschillende niveaus beleefd worden: fysiek, psychische en geestelijk. Hoe jonger het kind is, des te sterker deze niveaus met elkaar samenhangen.

Voor de verzorging van de fysieke warmte is het jonge kind nog volledig aangewezen op de alertheid en het inlevingsvermogen van de volwassenen. De leidsters zorgen voor een aangename temperatuur in het lokaal en zien erop toe dat de kinderen ook d.m.v. kleding en schoentjes of slofjes hun lichaamswarmte behouden.

Psychische warmte en geborgenheid kan ervaren worden door koesteren, knuffelen, plezier maken en de manier waarop we met elkaar verbonden zijn. Er voor het kind zijn en het kind zien in zijn gedragingen en behoeften geeft een onuitgesproken besef van verbondenheid. Het kind voelt als het ware dat juffie hem of haar ziet, begrijpt en ondersteunt op precies die manier die het kind in zijn fase van ontwikkeling nodig heeft. Dat kan zijn door nabijheid, aanraking of inmenging maar kan evengoed met een knipoog, liedje, gebaar of via een knuffelbeestje tot stand komen.

Geestelijke warmte en geborgenheid ontstaat als er wezenlijke en oprechte interesse en aandacht voor elkaar is. De kracht hiervan ligt vooral in de intentie en innerlijke houding van de leidsters. In de antroposofie wordt deze vaak als volgt omschreven: **"opvoeden is het ontsluiëren van een raadsel."** **Wie ben jij en wat wil jij en wat kan ik voor je doen om je daarbij te helpen ?** Hierin komt kernachtig tot uitdrukking hoe wij in onze groepen naar de kinderen en naar onze eigen taak als opvoeder/begeleider kijken.

Om jonge kinderen een gevoel van veiligheid te kunnen geven is het van belang om ook voor veiligheid in uiterlijke zin te zorgen. Dat begint door bij de inrichting van de ruimte alert te zijn op het veiligheidsaspect. zie het hoofdstuk "Veiligheid en gezondheid".

Daarmee kunnen we echter niet ieder risico voorkomen. Aangezien peuters de gevolgen van hun handelen nog niet voorzien en overzien, zijn zij gebaat bij duidelijke regels en grenzen waarbinnen zij zich kunnen bewegen. Goede gewoontevorming, ritme en rituelen ondersteunen het ontstaan van vanzelfsprekende grenzen, consequente omgang met grenzen en duidelijkheid. De leidsters zorgen voor duidelijkheid over gewoontevorming, ritme, rituelen, grenzen en regels en leven dit voor. Zo ontstaat de ruimte waarbinnen het voor ieder kind duidelijk is wat er WEL mag en kan.

Bovenstaande voorwaarden gelden als uitgangspunt voor alle ontwikkelingsgebieden die hierna beschreven zullen worden.

3.2 Bijzondere aspecten van de pedagogie

Opvoedkunde vanuit antroposofisch perspectief is herkenbaar aan een aantal specifieke aspecten die van belang worden geacht voor de totale ontwikkeling van het jonge kind. Het gaat om:

- Nabootsing
- Rust, ritme en herhaling
- Respect eerbied en dankbaarheid
- Wilsopvoeding
- Zintuigontwikkeling

Deze aspecten lopen als een rode draad door onze ochtenden. De manier waarop we de kinderen aanspreken, activiteiten aanbieden maar ook de taken van de leidsters definiëren zijn sterk gebaseerd op deze inzichten. Ook bij de omschrijving van de sociaal-emotionele-, motorische-, spraak/taal- en cognitieve ontwikkeling moeten deze inzichten als basis voor onze werkwijze worden meegenomen.

Nabootsing:

In de eerste zeven jaar staat het kleine kind geheel open voor de wereld en laat deze in het volste vertrouwen binnenstromen. Het treedt haar met een actieve belangstelling tegemoet. Het kind is gevoelig voor stemmingen van buiten en ontvankelijk voor de intenties en de innerlijke houding van waaruit de opvoeders handelen. Vanuit de inleving in een ander mens beweegt het kind als het ware mee met de bewegingen die van de ander uitgaan. Wanneer een kind een gebaar of intonatie van een ouder of verzorger nabootst, komt dit omdat het kind volledig leeft in het gebaar van de betreffende persoon en er 1 mee is. Het nabootsen door het jonge kind is niet een passief kopiëren of slechts een uiterlijke handeling. Het is het gevolg van wat het kind in zich opgenomen heeft en wat het vervolgens zelf actief opnieuw schept. De rol van de leidsters is dus niet slechts om dingen aan te leren, of opdrachten geven, maar veel meer nog om er vanuit authenticiteit te zijn, het kind voor te leven, dingen met aandacht te doen. Juist deze oprechte aandacht zal het kind enthousiast maken om mee te willen doen en dat wij hij ziet en voorgeleefd krijgt, vanuit eigen beweging naar buiten te brengen.

Jens staat bij het fornuisje en roert ijverig in een pannetje met kastanjes. Af en toe kijkt hij naar juffie, die ook in een pan roert. Ze maakt appelmoes. Hij heeft gekeken hoe ze de stukjes appel in de pan deed. Nu ziet hij hoe ze met een lepel een hapje appelmoes uit de pan schept, blaast en proeft. Ze doet er wat honing bij. Jens schept ook een beetje uit zijn pan, hij blaast en proeft. "Moet honing bij!" zegt hij en roert verder. Dan loopt hij naar juffie. Zij schept wat appelmoes op een bordje. Hij mag even proeven. "Goed blazen hoor, want het is nog warm", zegt juffie. Als hij de appelmoes op heeft, loopt hij naar zijn eigen pannetje en schept een kastanje in een bakje. Hij zet het op het tafeltje en zegt: "Blazen hoor, het is nog warm." Met een lach op zijn gezicht roert hij verder in zijn pannetje.

Rust, ritme en herhaling

Rust, ritme en herhaling dragen bij aan de ontwikkeling van een gevoel van veiligheid en zelfvertrouwen. Kleine kinderen gedijen goed in een sfeer van rust. Het heeft een positieve invloed op hun ontwikkeling. Met rust bedoelen we niet primair dat het stil moet zijn, dat er geen activiteit zou

moeten zijn of dat alles langzaam gedaan moet worden. Het gaat erom dat de kinderen de gelegenheid krijgen om in het tijdloze te zijn, om ongestoord in het nu te zijn, zonder opgeschrikt, afgeleid of opgejut te worden. Dit is bijvoorbeeld mogelijk wanneer zij zonder bemoeienis van de volwassene kunnen spelen, zonder dat het van buitenaf gestuurd, geleid of afgeleid wordt. Het kind kan dan de wereld om zich heen verkennen, ontdekkingen doen, vaardigheden oefenen, indrukken opdoen en verwerken. In deze ongestoorde, dromerige sfeer van rust kan de ontdekkingsdrang, nieuwsgierigheid en verwondering van het kind zich uitleven.

In de dagelijkse praktijk van onze groepen komt dit tot uitdrukking in bijv. de dagindeling. Er is voor alle onderdelen van de ochtend voldoende tijd ingericht om de dingen met volle aandacht te kunnen doen, ons er werkelijk mee te kunnen verbinden. Op die manier blijft het niet bij een vluchtige bezigheid maar is er tijd en ruimte om ons er intensief mee te verbinden en te ervaren en beleven.

Het is tijd om broodjes te bakken. Wanneer het liedje over de bakker en zijn schort gezongen wordt pakt Elise haar schortje en doet het over haar hoofd. De kinderen moedigen juffie aan om ook haar schort aan te doen. Juf kneedt het grote deeg nog een keer goed door. Elise vraagt: 'hebben we nog meel nodig juffie?' Dat is een goed idee nog een beetje meel erbij en het is precies goed voor onze warme handjes. Hoeveel kinderen hebben we vandaag roept merel. De vingertjes wijzen in het rond en we tellen. Het grote deeg wordt verdeeld. Een of twee kinderen helpen met uitdelen. Iedereen gaat aan het werk. Jeroen wijst naar de grote bus met rozijnen en zegt: 'niet vergeten juffie'. De Rozijntjes worden goed in de broodjes verstoppt want dan worden ze lekker zacht en zoet. Alle bakkersliedjes worden gezongen. Wanneer de kinderen klaar zijn met hun deegjes brengen ze het bij juf op de bakplaat. Sommigen turen op de kaartjes die klaarliggen en vragen: 'Is dit mijn naam Juffie'? Wanneer de bakplaat vol is zingen we nog een liedjes over de oven die onze broodjes lekker bruin mag bakken.

Voor de dagelijks terugkerende handelingen en de daarbij behorende overgangen, kan het kind veel steun, houvast en herkenning onttelen aan een vaste volgorde, een vaste dagindeling en vaste gewoontes en rituelen. Ritme is voor een klein kind een steun om thuis te raken in zijn omgeving en in diepere zin om thuis te raken in zijn eigen leven. Het helpt het kind om een evenwichtige energiehuishouding op te bouwen en om veerkracht te ontwikkelen. Een ochtend in de groep is ritmisch opgebouwd en kent momenten van (in)spanning en ontspanning. Het ochtendritme is wordt gevormd door een vaste volgorde van vaste activiteiten met bij behorende rituelen. Alle overgangen worden begeleid door liedjes en vaste herkenbare handelingen. De sfeer en inhoud van de ochtenden en activiteiten worden gekleurd door de seizoen thema's en de jaarfeesten. De weken van het jaar vormen een opbouw die ons geleidelijk meeneemt in de kwaliteit van de natuur en de seizoenen. We proberen daarbij zoveel mogelijk af te stemmen op wat in de natuur daadwerkelijk beleefbaar is. Het jaarritme wordt gevormd door de cyclus van jaarfeesten en seizoenen.

Door *herhaling* van de handelingen ontstaat herkenning bij het kind en dat geeft houvast. Het biedt emotionele veiligheid. Als het kind dagelijks op regelmaat kan rekenen, ontwikkelt het vertrouwen en het vermogen tot overgave en meegaan in de stroom. Ook ontstaan door de herhaling de goede gewoontes die alleen in de kinderjaren verworven kunnen worden.

Het vrije spel is al een aardig poosje aan de gang en de juffies merken dat veel is uitgespeeld. Het wordt langzaam tijd om op te gaan ruimen. Juffie rinkelt met het kleine belletje en de kinderen komen van alle kanten aangelopen. "het is opruimtijd" roepen ze naar elkaar. Tim staat als eerste bij juffie en zegt: "ik heb honger juffie". Hij weet dat het na het opruimen tijd is om te gaan eten.

Respect, eerbied en dankbaarheid

Door volwassenen respectvol met de omringende wereld om te zien gaan leert het kind zijn eerbiedkrachten te ontwikkelen. Het kind wordt door de volwassene meegenomen in een houding van verwondering en dankbaarheid. De volwassene leeft voor dat niet alles vanzelfsprekend is en dat er veel is om van te genieten, blij mee te zijn en dankbaar. De wereld om ons heen met al zijn mensen, dieren, planten en mineralen schenkt ons veel. Wanneer het kind dit samen met de volwassene mag beleven, kan hij een liefde en blijdschap voor de dingen ontwikkelen die hem helpen er later een positieve bijdrage aan te willen leveren en er zorg voor te willen dragen.

'Juf, juf een spin!' alle kinderen hollen naar de hoek waar Anouk met grote ogen naar de grond kijkt. "Hij heeft lange kriebel poten!" Juffie komt rustig bij de kinderen staan en kijkt mee. 'Oh dat is spin Wiedewin', zegt ze. Die kennen ze allemaal van het liedje. Opeens beweegt de spin. Sommige kinderen vinden het spannend en springen achteruit. "Kom" zegt juffie, "we brengen haar naar buiten, dan kan ze een vriendinnetje zoeken." Ze zet een potje over de spin en schuift een stukje papier eronder. Dan pakt ze het op en loopt naar de deur. 'Laten we de deur maar opendoen' zegt ze. Ze zet de spin in de tuin. 'Dag spinnetje, zoek maar een vriendinnetje!' Ze zwaait en de kinderen zwaaien mee. De deur gaat dicht en de kinderen spelen verder. Soms hoor je nog even: "Dag spinnetje, zoek maar een vriendinnetje".

Wilsopvoeding

Een goed ontwikkelde wil is een stevige basis voor het geestelijk prestatievermogen op latere leeftijd: in de eerst negen levensjaren worden het geheugen, het concentratievermogen en het doorzettingsvermogen gevormd uit wat een kind met zijn zintuigen uit de omgeving oppikt en met zijn wil nabootst. Oprichten, lopen en spreken heeft het kleine kind louter en alleen geleerd door nabootsing. Ook respect voor jezelf en anderen, plezier in spel en werk, en afmaken waaraan je bent begonnen kun je een kind niet bijbrengen door er alleen maar over te praten! Hoeveel wil het kleine kind heeft is makkelijk af te lezen uit zijn vermogen om met eindeloos "vallen en opstaan" te leren lopen. Hoe minder de volwassene voor het kind invult en oplost, hoe meer het kind gebruik zal maken van de eigen wilskracht om zich vaardigheden te verwerven. Deze wilskracht is een belangrijke bron waaruit het kind later zal putten bij het verwezenlijken van de doelen die hij/zij zich stelt. In onze groepen bieden wij een sfeer, materialen, tijd en ruimte die het kind uitnodigen tot spel en activiteit te komen en voldoende aanmoediging, maar ook gepaste afstand om hem/haar de kans te geven hier op eigen kracht en wijze uitdrukking aan te geven

Pim zit op de grond tussen de blokken. Het zet voorzichtig het ene blok op het andere. Dan valt plotseling de toren om. Bom! Even schrikt hij van het lawaai en kijkt om zich heen. Dan zet hij weer voorzichtig het ene blok op het andere. Blokje voor blokje, dan gaat het scheef en de toren valt om. Nu schrikt hij niet meer, maar begint snel weer te bouwen. Vlug zet hij de blokjes op elkaar, tot ze allemaal op zijn. De toren is klaar! Dan verschijnt er een lach op zijn gezicht. Hij kijkt even om zich heen en duwt resoluut tegen de toren. Deze valt met rommelend geluid in elkaar. Het lachje wordt schateren en hij bouwt weer snel een nieuwe toren. Blokje na blokje na blokje en dan....

Zintuigontwikkeling

Door middel van de zintuigen komen we in contact met onszelf en met de buitenwereld. Het kleine kind is nog een en al zintuig, alle indrukken komen ongefilterd binnen. Het heeft nog niet geleerd de verschillende zintuiglijke indrukken naar 'waarde' te schatten en de niet waardevolle te negeren. Alles wordt opgenomen. Binnen onze manier van werken proberen we deze onbevangenheid te behouden en te behoeden door te waken over de kwaliteit van de zintuiglijke indrukken. Inrichting en kleurgebruik in de ruimte, voeding, keuze van materialen en de hoeveelheid speelgoed zijn daarop afgestemd.

Een volwassen mens heeft meerdere zintuigen tot zijn beschikking. In de antroposofische pedagogie wordt bij het jonge kind bijzondere aandacht gegeven aan de *tastzin*, de *levenszin*, de *bewegingszin* en de *evenwichtszin*. Door deze zintuigen ervaren kinderen een fundamentele relatie tussen hun lichaam en hun omgeving. De lichaamsgebonden zintuigindrukken leggen de basis voor psychische en geestelijke vermogens op latere leeftijd. Zo vormt bijvoorbeeld het vinden van evenwicht in lichamelijke zin het referentiekader om ook innerlijk evenwicht te kunnen beleven.

Met de *tastzin* ontdekt het kind zijn omgeving en zijn lichaam. Via aanraken, betasten en grijpen komt het kind tot 'begrijpen'. Het ervaart een bepaalde weerstand waardoor het kind zichzelf en zijn omgeving ervaart en de grens daartussen. Deze ervaring helpt het kind de relatie te herkennen tussen zichzelf en de wereld om hem heen en daar vertrouwen aan te ontlenen. Bij het aanraken en aangeraakt worden spreken we dit zintuig aan. De kwaliteit van de aanraking is belangrijk voor het vertrouwen. Bij het optillen, aankleden of op schoot zitten, houden we hier rekening mee. Ook het spelmateriaal wordt bewust gekozen. Ze zijn van hoge kwaliteit en natuurlijk van aard, zoals hout, wol, linnen en zijde. Ook water, zand, kastanjes, dennenappels of schelpen kunnen in de klas gebruikt worden.

Jeroen is een van de jongere kinderen in de groep. Het is soms merkbaar dat de ochtend hem veel energie kost. Vooral aan het eind van het vrije spel trekt hij zich vaak wat terug en vindt het heerlijk om even bij juffie op schoot te kunnen zitten. Sophie komt nog even vragen of Jeroen mee komt spelen in het huisje, maar Jeroen schudt zijn hoofdje. Juffie zegt: 'Jeroen zit alvast een beetje uit te rusten bij juffie op schoot.' 'O' roept Sophie. 'Dan zal ik poppelotje even halen om mee te kroelen. Dat is fijn voor Jeroen hé juffie?'

Met de *levenszin* ervaart een kind of het zich goed voelt of niet, of het honger of dorst heeft, of het moe of uitgerust is, of het zich ziek of behaaglijk voelt. Het vermogen harmonie en disharmonie binnen het lichaam waar te nemen, vormt de basis om later ook een gezond of ongezond ritme te vinden in het leven, of gezonde of ongezonde activiteiten en contacten en bezigheden. Het stelt de mens in staat keuzes te maken die het welzijn en welbevinden ondersteunen. Belangrijk voor de ontwikkeling van de levenszin is een goede lichamelijke verzorging, gezonde voeding, een regelmatig ritme en alles wat ertoe bijdraagt dat het kind zich behaaglijk voelt. In onze groepen bieden wij materialen aan en voeding van natuurlijke en veelal biologische aard. Deze sluiten aan bij de nog pure en oorspronkelijke beleving van het kind en zal door het kind als harmoniserend ervaren worden.

De *bewegingszin* stelt ons in staat om van binnenuit onze eigen bewegingen waar te nemen door spanningverschillen in onze spieren. Het kind ervaart hoe het zich in de ruimte beweegt, dat het loopt, kruipt, springt etc. Voor de ontwikkeling van de bewegingszin zijn zowel de grove als de fijne motoriek van belang, afgewisseld met momenten van rust. De bewegingszin is in de eerste plaats gericht op het waarnemen van je eigen lichaam, maar je

gebruikt het ook vaak bij het waarnemen van de dingen om je heen. Bij het waarnemen van de omgeving en van de ander. Door een goed ontwikkelde bewegingszin kan een kind meebewegen met de ander. Wanneer het zintuig zich goed ontwikkelt kunnen we hiermee niet alleen uiterlijke bewegingen waarnemen maar ook innerlijke beweging, en krijgen we oog "wat de ander beweegt" Dit zintuig gaat in brede zin over bewegen en bewogen worden. Oefening van de bewegingszin doen we bij alle activiteiten die het kind helpen de bewegingen van het lichaam te beheersen en de bewegingen in dienst te stellen van het "functioneren". In onze groepen zijn veel bezigheden verbonden met liedjes en versjes. Deze worden ondersteunt door gebaren, bewegingen en handspelletjes en geven het kind de kans zijn/haar bewegingen te verfijnen en gewaar te worden.

Onze handjes gaan van klap klap klap (handjes klappen)

Onze voetjes gaan van stap stap stap (de hele voetjes stappen)

Onze teentjes gaan van trippe trippe trip (alleen de teentjes raken de grond)

En de mooiste schoenen die heb iiiikkkkk (voetjes in de lucht)

Als het kind de zwaartekracht leert overwinnen wordt de evenwichtszin ontwikkeld. Het leert zich op te richten en te lopen. Vervolgens ontwikkelt het zijn vermogen tot ruimtelijke oriëntatie. De drie fundamentele ruimterichtingen boven en onder, voor en achter en links en rechts worden geoefend en veroverd. Bijvoorbeeld door te klimmen, springen, balanceren over een plank, hinkelen, torens van blokken bouwen en bouwwerken maken van kisten en planken. Een goed evenwicht in lichamelijke zin geeft een rustpunt van waaruit je alles kunt overzien en legt de basis voor evenwicht, innerlijke rust en voor een gevoel van evenwicht in overdrachtelijke zin.

Sanne, Bram en Eveline spelen met de kisten en de lappen. "Juffie we hebben een huis gemaakt" roept Bram enthousiast. "Kom je theedrinken ". Als juffie bij het huisje komt zegt Sanne: ' O juffie, jij past er niet in' De kinderen komen even uit het huisje en kijken er eens goed naar. Dan komt Bram met een mooie oplossing.'Ga jij maar daarboven op het dak zitten juffie'

3.3 De sociaal-emotionele ontwikkeling

Emotionele veiligheid en ruimte voor vrije initiatiefkracht

Zoals in de inleiding wordt genoemd is het van het grootste belang dat het kind zich in de groep veilig en geborgen voelt. De eerste periode in de groep is dan ook vaak primair daarop gericht. Het kind zoekt in eerste instantie naar zijn plekje in de groep en heeft de leidsters nodig om een goed evenwicht te vinden tussen omhulling en ontplooiing. Ieder doet dat op zijn eigen manier en in zijn eigen tempo. Het bieden van voldoende rustmomenten, een welkome en omhullende houding van de juffies, de zorgvuldig gekozen warme inrichting van het lokaal helpen het kind om zich thuis te voelen en te durven verbinden. Binnen de samenstelling van de groepen werken de juffies aan evenwicht en harmonie. Het ritme en de thema's zorgen voor herkenbaarheid en voorspelbaarheid. Keuzes in duur van activiteiten, hoeveelheid activiteiten en materialen en stemming brengen de nuances die aansluiten bij de mogelijkheden en vragen van de groep. Deze zorgvuldige wijze van afstemmen op de kinderen en hun behoeften en mogelijkheden zorgt voor een verbinding waarin het kind zich gezien mag voelen en er durft te zijn. Zo kan de eigenheid van het kind zichtbaar

worden en krijgen de juffies gaandeweg inzicht in de kwaliteiten maar ook die dingen waarbij het kind de ondersteuning van de juffies nodig heeft.

De fase waarin het kind, de andere kinderen, de juffies en het spel observeert is een belangrijke fase. Vanuit deze observatie kan de nabootsing tot stand komen en het is van het belang dat het kind, wanneer het daar behoefte aan heeft, de ruimte en tijd krijgt om te observeren en als het ware meer innerlijk dan uiterlijk deel te nemen. Naar mate het kind zich zekerder gaat voelen, gaat het meer actief deelnemen. Eerst naast en dan met de ander.

Ieder mens heeft zowel de behoefte om alleen te zijn als om met anderen samen te zijn. Momenten van inkeer, bezinning, concentratie, in en bij jezelf zijn, worden afgewisseld met momenten waarop je contact zoekt, je op de ander richt, je in de ander verplaatst en met hem meeleeft. In de eerste drie levensjaren is de beleving van intermenselijk contact nog geheel anders dan daarna: een jong kind leeft zo sterk in zijn omgeving, gaat daar zo in op, en voelt zich daarmee in zo'n sterke mate een, dat het nog geen onderscheid ervaart tussen zichzelf en de ander. Wanneer het kind "ik" tegen zichzelf gaat zeggen begint het dit onderscheid te beleven. Er ontstaat een grens tussen binnen en buiten, tussen ik en de ander. Tegelijk met het "ik" -zeggen gaat ook het woord nee tot de woordenschat behoren. Hierin komt eveneens tot uitdrukking dat een onderscheid beleefd wordt tussen ik en de ander. Tussen mijn wil en de wil van een ander. Met "nee" wordt een duidelijke grens gesteld. De manier waarop kinderen met elkaar spelen verandert in deze fase sterk, omdat veel gerichter gekozen kan worden voor het samenspel of juist voor de afwijzing van de ander: 'Wil jij meedoen?', "Zullen we samen..."? , maar ook : Nee, jij mag niet in ons huis. Het naast elkaar wordt steeds vaker met elkaar. De peutertjes in onze groepen zijn volop bezig met de overgang van de eenheidsfase naar het "ik-bewustzijn". Ze zijn hun vaardigheden op dit gebied aan het oefenen en kijken daarbij naar elkaar en vooral ook naar de juffies. Ze zijn in hoge mate afhankelijk van de sturing en begeleiding van de volwassene voor het vinden van een ritmische afwisseling tussen het samenzijn en het op zichzelf zijn.

Tijdens het vrije spel maar ook in het samen eten, het vertelhuis en bij de wekelijkse activiteiten is er in onze groepen volop gelegenheid te oefenen in samen zijn, samen spelen en samenwerken. Steeds weer krijgt het kind de kans opnieuw te beginnen, zichzelf te ontdekken, zijn interactie met de omgeving te oefenen en zijn talenten verder te ontwikkelen. De leidster reageert vooral positief op de acties van de kinderen. Zij gaat uit van hun goede intenties en zij zal vooral het positieve benoemen. Wij zijn van mening dat ieder kind bemoediging nodig heeft, zodat het kind een goed beeld over zichzelf kan opbouwen en het gevoel kan krijgen erbij te horen en zelfvertrouwen op kan bouwen. Toch zal het wel voorkomen dat het niet gaat zoals het kind, een ander kindje of juffie het fijn vindt. Ze ervaren dat het niet mogelijk is om met z'n drieën tegelijk met dezelfde auto te spelen, en dat je niet met een kar of poppenwagen kan rijden op een plek waar iemand anders net bezig is met blokken te spelen. Op die momenten heeft het kind de hulp van de juffies nodig om het spel om te buigen en/of naar andere oplossingen te zoeken. In die situaties zullen de juffies zoveel mogelijk met concrete handelingen voordoen hoe het anders kan. Het jonge kind leeft immers nog volop in de concrete, reële, fysieke ervaring; niet in het denken of spreken over de consequenties van hun handelen. Het kind wordt daarmee voorgeleefd dat het de eigen intenties en impulsen kan schikken naar die van anderen en kan invoegen in een groter verband. Juist in die ervaring zit zijn/haar leerproces. Het kind leert op deze momenten om te gaan met grenzen, rekening te houden met de ander en de eigen, nog impulsieve, wil een klein beetje te beteugelen.

De leidsters scheppen voorwaarden, verbinden, observeren en begeleiden. Zij zijn alert op de behoeften van alle kinderen en spelen daarop in. Zij stimuleren, en leven de kinderen voor, om oog te hebben voor elkaar, zorgzaam, respectvol en behulpzaam te zijn. Zo helpen zij de kinderen om zekerheid en zelfvertrouwen te verwerven, eigenheid en initiatief te tonen maar ook grenzen te voelen en te accepteren en uit te groeien tot evenwichtige mensen.

3.4 De Motorische ontwikkeling

De ontwikkeling van de motoriek bestaat niet uit het in beweging leren komen, maar uit het leren terughouden en beheersen van de overdaad aan bewegingen die van nature uit het lichaam voortkomt. Deze beheersing helpt het kind als het ware "de baas" te worden over zijn lichaam. De ervaring om de bewegingsdrang vanuit het lichaam te kunnen beteugelen en richting te geven, brengt een gevoel van vrijheid en vreugde met zich mee. Omgekeerd wil vreugde, door het jonge kind, graag geuit worden in beweging. De ontplooiing van de motorische vaardigheden wordt bevorderd door een kind de gelegenheid te geven om zijn bewegingsdrang uit te leven en allerlei bewegingen te ontdekken. Daarbij gaat het erom dat de beweging zodanig geoefend wordt, dat een gevormde, beheerste beweging ontstaat, waarbij het kind zelf de teugels in handen heeft en meester wordt over zijn eigen ledematen. Dit kan geoefend worden met spel materiaal zoals: klimrek, glijbaan, schommelboot, fiets etc. maar ook door het verrichten van dagelijkse handelingen, zoals: knopen open en dicht maken, kneden, vegen, vouwen etc. De ontwikkeling van de motoriek is een proces van beheersing. Om steeds meer tot gerichte, beheerste, willekeurige bewegingen te komen, moet het kind allerlei reflexen die het bij de geboorte van nature heeft, afleren. Het moet het tot rust komen en het stilhouden van de ledematen beheersen om tot een doelgerichte beweging te komen. Zo zijn rust en beweging steeds met elkaar verbonden. Om beide kwaliteiten te oefenen is het van belang dat de beweging afgewisseld wordt met momenten van rust, waardoor de beweging bewuster beleefd kan worden. In onze groepen wordt dit gewaarborgd door het dagritme. Ook in spelletjes is een dergelijke afwisseling te vinden bijv. wanneer de handen afwisselend mogen bewegen en achter de rug verstopt worden of wanneer de bewegingen van groot naar klein overgaan.

Bij de motorische ontwikkeling wordt een onderscheid gemaakt in de grove motoriek en de fijne motoriek. Uit bovenstaande kunnen we afleiden dat het jonge kind de overgang maakt van de "grote" bewegingen naar de "fijne" bewegingen. Dit proces verloopt, bij een gezonde ontwikkeling, in dezelfde volgorde, maar niet per definitie voor ieder kind op hetzelfde moment. Wij hechten er veel waarde aan dat het kind dit op eigen kracht mag doen en scheppen veel ruimte om het "grote" spel te kunnen spelen en de "grote" bewegingen net zo lang te mogen oefenen, tot de verfijning zich van binnenuit aandient.

3.5 De Taal/spraak ontwikkeling

Het meest fundamentele taalvermogen wordt ontwikkeld in de eerste levensjaren van het kind. In deze eerste taalverwerving, onderscheidt men twee ontwikkelingspolen.

1: De taal. Deze wordt via de zintuigen vanuit de omgeving opgenomen. Taalontwikkeling is in dit opzicht luisterontwikkeling. Aanvankelijk maakt een baby geen onderscheid tussen het zogenaamde achtergrondgeluid en de taal. Geleidelijk leert hij geluiden onderscheiden. Eén van de eerste die hij selecteert is de menselijke stem, die vooral in melodie en ritme worden beluisterd. Later herkent het kind zinnen en woorden en omstreeks het eerste levensjaar lettergrepen. Pas daarna gaat het aparte klanken waarnemen.

2: De spraak. Het spreken ontwikkelt zich vanuit het kind. Taalontwikkeling is hier motorische ontwikkeling.

Het kind verbindt beide polen door zijn nabootsingvermogen en bewegingsdrang. In het leren spreken worden de verworvenheden van de motoriek en het horen van taal gebundeld. De ontwikkeling van de spraak komt net als de ontwikkeling van de motoriek voort uit het vermogen om terug te houden. Gelijktijdig met het leren lopen (grote motorische beweging), komt er een einde aan het brabbelen en vormt het kind klankbeelden. Deze hebben een betekenis. Met behulp van deze klankbeelden benoemt het kind de dingen om zich heen. Naarmate de spraak/taal ontwikkeling vordert krijgt het kind meer en meer mogelijkheden tot contact en zal de aard van het contact zich verdiepen

Van nature doen kleine kinderen alles met hun hele lichaam. En drukken ze zich op veel verschillende manier uit. Iedere vorm van expressie is een taal op zich en al deze "talen" spelen in onze groepen een belangrijke rol. Het is van belang dat de leidsters deze talen verstaan en hierdoor het kind het gevoel kunnen geven dat het gezien/begrepen wordt. Pas dan zal het kind zich veilig genoeg voelen om zich meer en meer uit te gaan drukken.

Voor de taalverwerving is het van groot belang dat er tegen het kind gesproken wordt. Dat er taalaanbod is. Wij praten met de kinderen, niet tegen of over de hoofden van de kinderen heen. Wij spreken met als doel de kinderen thuis te laten komen in de taal. We verbeteren niet maar spreken in correcte zinnen/woorden met de kinderen. Aan handelingen wordt bewust taal gegeven. We gebruiken beelden om de wereld "uit te leggen" begrijpelijk te maken.

Ook bij de ontwikkeling van de spraak gebruikt het kind zijn hele lijfje. Als het iets willen zeggen dat voor hem/haar erg belangrijk is gaat het kind bijv. op de teentjes staan, of springt bij het vertellen enthousiast op en neer. Wij maken in onze groepen gebruik van de verbinding die er is tussen taal/spraak, en, beweging en expressie/creativiteit/fantasie. Wanneer de taal verbonden wordt met handelingen, muziek, ritme en beweging kan een kind er makkelijker toegang toe vinden. Liedjes, rijmpjes, onzinversjes, kietel- en schootspelletjes etc zijn daarom voeding voor het heel jonge kind. Gedurende de peuterfase wordt dit uitgebreid met verhaaltjes en spreuken.

Zoals gezegd komt de spraakontwikkeling uit het kind zelf en is verbonden met de beweging en de beheersing daarvan. Het is van belang om het kind de gelegenheid te geven de spraak te oefenen. Een zekere mate van interactie kan het kind daarbij helpen. Bij het vertellen van een steeds terugkerend verhaaltje kan het kind uitgenodigd worden om aan te vullen of te herhalen. In een omgeving waar ruimte is voor ieder kind kan het kind zich vrijer gaan voelen om zijn plek in te nemen en "van zich te laten horen". Voor de andere kinderen dient zich op die momenten de kans aan om even terug te houden en te luisteren.

3.6 De cognitieve ontwikkeling

Bij de cognitieve ontwikkeling gaat het in brede zin om de ontwikkeling van het begrip. Het onderscheiden en herkennen, verbanden waarnemen, ordenen, oorzaak en gevolg gaan zien en leren van ervaringen etc. Bij het jonge kind is er nog geen sprake van bewust begrip of logica. Het jonge kind leeft volledig in de heelheid of eenheid van het leven. Alles is met alles verbonden en het kind absorbeert dit als het ware. De beelden uit de werkelijkheid en fantasie zijn verweven met elkaar, zoals ook voelen en willen, alles samen vormt de wereld zoals het kind hem ervaart. Naarmate het kind zich meer en meer leert terughouden komt het toe aan een bepaalde mate van onderscheiden. Dit terughouden ontstaat wanneer het kind in de waarneming tot rust kan komen.

Binnen de antroposofische visie gaat we er van uit dat de denkontwikkeling begint met deze omvattende manier van waarnemen van het jonge kind. Het jonge kind beschouwt het waargenomen niet van buitenaf, maar duikt erin onder, valt ermee samen. Je zou kunnen zeggen dat het de dingen dus van binnenuit ervaart door er een mee te worden. De ontwikkeling voltrekt zich doordat een kind richting leert geven binnen het ongeordende, leert kiezen uit de veelheid, leert terughouden wat zich vanuit het lichamelijke opdringt. Naarmate kinderen in staat zijn om de volledige versmelting met de omgeving terug te houden, ontstaat er ruimte voor het denken. Dit valt ongeveer samen met het moment waarop het kind "ik" gaat zeggen. Een zelfstandige gedachte kan gevormd worden wanneer het kind leert de veelheid aan waarnemingen, voorstellingen en begrippen terug te houden, en vanuit die beperking een zelfstandige denkbeweging kan uitvoeren.

Het dagelijks leven en de waarneming biedt ruimte aan de cognitieve ontwikkeling. Het is een stimulans wanneer een kind betrokken wordt bij bezigheden, handelingen en deze worden afgewisseld met voldoende rust. Juist de rust helpt het kind om de momenten van bezig zijn en handelen bewuster mee te maken en intenser te ervaren. Wanneer het kind het hele proces kan vervolgen, van het klaarzetten en bereiden van de maaltijd, het nuttigen van de maaltijd, het opruimen van de tafel, het afwassen, afdrogen en opruimen van het servies, dan neemt het onbewust de samenhang die hierin verborgen zit in zich op. Aangezien wij in een tijd leven waarin veel werk voor ons door machines wordt overgenomen, zijn veel processen onzichtbaar geworden of moeilijk te doorzien. Wanneer wij de processen van de meest basale menselijke activiteiten voor kinderen zichtbaar maken, en deze beleefbaar maken door hen erbij te betrekken en hun de gelegenheid te geven eraan mee te doen, vormt dit een belangrijke ondersteuning van de cognitieve ontwikkeling. Door de eenvoudige en overzichtelijke indeling van onze ochtenden en de focus op ervaren en leven, bieden wij de kinderen de rust om zich het waargenomen eigen te maken, zich ermee te verbinden en van binnenuit tot nabootsing en begrip te komen. Dit komt bijv. tot uitdrukking in het brood bakken, jam of appelmoes bereiden, zaaien en oogsten, schuren en poetsen etc.

Ook in het vrije spel wordt de cognitieve ontwikkeling steeds aangesproken. Door spelen en uit proberen leert het kind wat wel en niet kan, hoe iets werkt en ontdekt het kind overeenkomsten en verschillen. Door het gebruik van de zintuigen leert het kind de aard van de dingen kennen. Het leert onderscheiden wat hard en zacht is, stevig of wiebelig en welke mogelijkheden en onmogelijkheden dit biedt. Bij het spelen met blokken kan het kind ontdekken dat een groot blok niet in een klein mandje past of dat wanneer het kleinste blok onderop ligt de toren niet heel stevig staat. In de schommelboot ervaren de kinderen dat je samen moet werken om de boot in beweging te krijgen en onbewust dat er enig evenwicht moet zijn.

Anouk loopt naar de schommelboot en kruipt er handig in. Ze zit fier aan een van de zijden. "Wie wil er met me meevaren" roept ze naar de andere kinderen. Jordy komt aangedribbeld en wil in de boot kruipen. "Dat kan niet" roept Anouk 'Jij bent veel te groot'...en inderdaad is het verschil tussen de kinderen te groot. 'Juffie wil je helpen'. Juf gaat aan een kant van de boot zitten en gelukkig schommelt de boot dan heerlijk heen en weer.

3.7 De Zelfredzaamheid

In praktische zin kan de zelfstandigheid van kinderen gestimuleerd worden door hen verantwoordelijkheid te laten nemen voor datgene wat ze zelf kunnen en hen steeds nieuwe praktische vaardigheden te laten oefenen. Omdat jonge kinderen zich in snel tempo ontwikkelen, vraagt het om wakkerheid van de leidsters om telkens in te spelen op de nieuwverworven vaardigheden en om gewoontes daaraan aan te passen. Vanuit bemoediging stimuleren wij de kinderen om zoveel mogelijk dingen zelf te doen en waarderen de pogingen

van het jonge kind. Waar nodig bieden we hulp in de overtuiging dat we in dit samenspel van stimuleren, waarderen en behulpzaam zijn steeds een stapje verder komen.

Twee jarigen weten dikwijls al waar alles ligt en kunnen helpen bij het opruimen of bij het dekken en afruimen van de tafel. Peuters genieten ervan om te leren zichzelf aan en uit te kleden en om kleine taakjes voor de leidsters te mogen doen, zoals bijv. iets halen of wegbrengen of iets te mogen uitdelen. Door het stimuleren van de zelfredzaamheid groeit niet alleen het aantal praktische vaardigheden van een kind, maar vooral ook het zelfvertrouwen. Het kan daaraan immers beleven dat het- binnen de geborgenheid van de steeds aanwezige leidsters- aan zelfstandigheid wint en actief een verhouding tot de wereld kan aangaan.

3.8 Signaleren

Ieder kind is uniek en ontwikkelt zich op eigen wijze en in zijn/haar eigen tempo. Toch is het mogelijk om aan te geven binnen welke leeftijdsgrenzen een bepaalde ontwikkeling bij het kind verwacht mag worden. Wanneer deze grenzen worden overschreden, kan dat een signaal zijn dat de ontwikkeling van het kind mogelijk afwijkend verloopt. In onze groepen worden alle kinderen in hun ontwikkeling gevolgd en wanneer er reden voor ongerustheid is zullen de leidsters dit met de ouders delen. Er kunnen altijd omstandigheden zijn waardoor het kind zich anders ontwikkelt. Er kunnen interne en externe factoren zijn die de ontwikkeling (tijdelijk) beïnvloeden. Samen met de ouders gaan we dit onderzoeken en evt maken we daarbij gebruik van extra observatiemomenten. Samen met de ouders willen wij met liefde, zorg en aandacht om het kind heen staan en ons aanbod, indien mogelijk, afstemmen op de behoefte van het kind. Wanneer de zorg over de ontwikkeling van het kind aanhoudt kunnen wij ouders adviseren om contact op te nemen met de huisarts, consultatiebureau of andere deskundigen. Voor overleg met ouders over de ontwikkeling van hun kind wordt altijd een aparte afspraak gemaakt.

Wanneer de leidsters een vermoeden hebben van mishandeling en/of verwaarlozing gaan wij te werk volgens de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld.

3.9 Zorgkinderen

Onze peutergroepen willen alle kinderen, vanaf minimaal 2 en tot 4 jaar een warm welkom bieden. Dus ook aan kinderen die op een of andere wijze extra zorg nodig hebben. Dit kan een achterstand in ontwikkeling zijn, maar ook zorg rondom gedrag en/of de gezinssituatie. In sommige gevallen brengt deze zorg contact met andere instanties met zich mee. Bijv. jeugdzorg of AMK of hulpverleningsinstanties die vanuit het antroposofisch mensbeeld werken. Een van de kerntaken van de peuterspeelzaal van de Coöperatie Antroposofische kinderopvang Hoeksche Waard ua is vroeg signalering. Om dit goed uit te kunnen voeren is het van belang om de ontwikkeling van het kind te volgen en registreren. Wij maken hierbij gebruik van KIJK. Als de ontwikkeling van het kind hierom vraag werken wij, met toestemming van de ouders, samen met kindgerichte organisaties, zoals centrum jeugd en gezin, het jeugdgezondheidscentrum, het consultatiebureau, logopedie of fysiotherapie en het antroposofisch therapeuticum.

3.10 Warme overdracht

Een warme overdracht is een overdracht van een peuter van de peuterspeelzaal naar de basisschool, waarbij de leidsters van de peuterspeelzaal het wenselijk achten een extra toelichting te geven aan de

leerkracht van de basisschool en de leidsters op de BSO op wat al beschreven staat in het overdrachtformulier.

Voor ieder kind wordt er aan het einde van de peuterperiode een overdracht naar de basisschool (en indien van toepassing) de BSO verzorgd. Deze overdracht wordt van te voren met ouders besproken en alleen met toestemming van ouders naar de school (en indien van toepassing) de BSO van hun keuze verstuurd.

Het doel van het houden van een warme overdracht is:

- De overgang van de peuterspeelzaal naar de basisschool/BSO voor zorgkinderen zo soepel mogelijk te laten verlopen. Een goede overdracht en samenwerking met de basisschool kan een bijdrage leveren aan een goede start op school en de BSO.
- Het creëren van een goede doorgaande ontwikkelingslijn van een zorgkind naar de basisschool/BSO.
- Het bevorderen van de communicatie tussen de peuterspeelzaalleidsters, de leerkrachten van de onderbouw en de leidsters van de BSO.
- Wanneer een peuter naar de Leeuwenhartschool gaat vindt er altijd een warme overdracht plaats. Doel hiervan is om de ontwikkelingsaspecten die niet in het overdrachtformulier beschreven staan en heel specifiek van belang zijn voor de antroposofische werkwijze, mondeling aan de leerkracht mee te kunnen geven.

3.11 VE en Antroversie Speelplezier

Voor het aanbieden van VE maken wij in onze groepen gebruik van Antroversie Speelplezier. Deze methodiek werkt als een aanvullend pedagogisch kader en geeft ons de gelegenheid ons aanbod en de ontwikkeling die daaruit voortkomt nog bewuster te sturen en volgen. In overeenstemming met de antroposofische visie bieden wij een omgeving en activiteiten die ruimte geven aan het eigen ontwikkelingsritme van het kind. Het aanbod biedt Tevens voldoende uitnodiging en uitdaging om stappen in de ontwikkeling te kunnen maken. Veiligheid, omhulling, herhaling en de tijd en ruimte om het aangeboden voelbaar en beleefbaar te maken Spelen steeds een centrale rol. Antroversie Speelplezier ondersteunt de totale ontwikkeling van alle kinderen. De woord/beeld activiteiten, handelend spreken en uitbeelden vormen de kern van het taalaanbod en geven onze doelgroepkinderen de kans om vanaf het begin veel van het aanbod te volgen en eraan deel te nemen.

3.13 Elke kind een mentor

Een van de juffies wordt aangewezen als mentor van het kind. Zij is het aanspreekpunt voor de ouders om de ontwikkeling en het welbevinden van het kind te bespreken. Bij de start in de groep horen de ouders wie de mentor van hun kindje zal zijn. Deze leidster is tevens gekoppeld aan KIJK, het volgsysteem waarmee d.m.v. observatie en registratie, de ontwikkeling van elk individueel kind op de groep wordt gevolgd. Ook noteert deze juf de voortgang en bijzonderheden in de groepsmap. Door het volgen van de ontwikkeling kunnen de juffies inspelen op de behoefte van het kind. Naast de mentor zijn de andere leidsters van de groep natuurlijk evenredig nauw betrokken en op de hoogte van de ontwikkeling van alle kinderen. Zij hebben dezelfde contacten met de kinderen, begeleiden ze bij hun dagelijkse activiteiten en ontwikkeling en spelen op eenzelfde wijze (als de mentor) in op de behoeftes van elk kind. De mentor is vooral direct betrokken bij de begeleiding en de ontwikkeling van het kind wanneer het gaat om de KIJK registratie, het contact met de ouder en evt andere betrokkenen zoals de

jeugdverpleegkundige en de overdracht naar de basisschool. Het contact met de ouders n.a.v. de KIJK registratie is minimaal 2x in de peuterspeelzaalperiode of indien nodig meerdere malen.

Op de gang, boven de kapstok hangt een prikbord waar voor de kinderen duidelijk wordt gemaakt wie hun mentor is. Ook voor alles wat te maken heeft met het dossier en de oudercontacten van de VE-kinderen is de mentor het aanspreekpunt. Voor de continuïteit van de band tussen de mentor, de ouder en het kind wordt ernaar gestreefd om wisseling van mentor tot een minimum te beperken. Mocht er toch een wisseling plaatsvinden dan vindt er een nauwkeurige overdracht plaats en wordt de ouder hiervan op de hoogte gesteld.

3.14 Vier Ogen principe

Volgens de wet moet de houder van een peuterspeelzaal de opvang zodanig organiseren dat de beroepskracht de werkzaamheden uitsluitend kan verrichten terwijl hij gezien of gehoord kan worden door een andere volwassene. Dit betekent niet dat er continu iemand moet meekijken of meeluisteren, maar dat op elk moment de reële kans bestaat dat er een volwassene meekijkt of meeluistert.

4.Fysieke omgeving

Het lokaal waarin onze peutergroep is gevestigd, is opgebouwd en ingericht om de visie op de begeleiding van peuters te ondersteunen. Het meubilair, gebruikte stoffen, bouwmaterialen en spelmaterialen zijn van natuurlijke en duurzame aard. Met deze keuze willen wij het pure en natuurlijke wezen van het kind, verbinden met een waarachtige, pure en natuurlijke omgeving. Tevens leven wij met deze keuze voor om met respect, verantwoording en zorg om te gaan met het leven in al zijn verschijningsvormen: Mens, dier, plant en steen. De spelmaterialen zijn van natuurlijke stoffen en bieden optimaal ruimte aan de zintuigontwikkeling. In het lokaal zijn verschillende plekken ingericht om samen te zijn. De grote tafel en het vertelhuis zijn de plaatsen waar we samen komen tussen spel en activiteit door. Het speelhuisje, de kast met auto's en de boerderijplank, De blokkentafel, de kisten, Het boekenhoekje, het atelier hebben ieder hun eigen plek en geven de mogelijkheid tot verschillende spelimpulsen. De meeste spelmaterialen staan voor de kinderen op een bereikbare plaats en nodigen uit initiatief te tonen en stimuleren de zelfstandigheid en de fantasie.

Wij hebben, grenzend aan onze groepsruimte, de buitenspeelruimte. Het streven is om het spel en de speelomgeving zo natuurlijk mogelijk vorm te geven. Bij het buitenspelen kunnen de kinderen letterlijk ruimte geven aan hun bewegingsbehoefte en oefenen zij essentiële vaardigheden. We maken bij het spel zoveel mogelijk gebruik van de elementen en de tuin is zo aangelegd dat er ook met minimaal gebruik van "speelgoed" toch heel veel te beleven valt. Bij het buiten spelen maken we vaak gebruik van een aantal fietsjes, en de zandbak.

De peuterruimte is ingericht volgens de veiligheidsnormen van de GGD. De peuters staan hierdoor niet bloot aan grote gevaren. Ze kunnen zich vrij in de ruimte bewegen en ook het spelmateriaal kan hen niet verwonden. Toch zijn ongelukjes niet altijd te voorkomen. In een ruimte waar veel kinderen spelen bestaat altijd het gevaar van botsingen en ook met klimmen, fietsen, springen etc. lopen kinderen enig risico. Deze risico's zijn echter niet onverantwoord groot en hebben ook een pedagogische waarde. De kinderen ervaren hierdoor hun eigen grenzen en mogelijkheden en ze leren rekening te houden met elkaar.

Onze peuterspeelzaal voldoet ook wat betreft de hygiëne aan de eisen van de GGD. De leidsters zien erop toe dat de ruimte en materialen goed wordt schoongehouden. De kinderen worden in de peuterspeelzaal gestimuleerd om hun handen te wassen voor het eten en na een bezoek aan het toilet. Ook na het buitenspelen of knutselen worden de handen gewassen. Indien een kind wordt opgehaald door een vreemde moeten de ouders hiervan vooraf melding maken bij de leidsters. Jaarlijks wordt onze peuterspeelzaal bezocht door de GGD. Het inspectierapport hiervan is in te zien op onze locatie en op de website van peutergroep "Sterrenkinderen". Alle leidsters hebben een geldig EHBO-diploma en/of BHV diploma.

Medische hulp

Mocht er onverwacht voor uw kind medische hulp nodig zijn, dan maken wij gebruik van de dichtstbijzijnde huisarts. Medicijnverstrekking gebeurt alleen nadat ouders het medicijnprotocol hebben ingevuld. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de professionele leidster.

Ziekte

Ouders melden de peuters die door ziekte of een andere reden niet deel kunnen nemen af bij de leidsters. Wanneer blijkt dat Het kindje hongerig is, huilbuien of pijn heeft, vragen wij de ouders hem/haar thuis te houden of op te komen halen om zo alle individuele aandacht, rust en zorg die het

nodig heeft te kunnen krijgen. Wanneer het kind in aanraking is geweest met een besmettelijke ziekte worden wij hierover Door de ouders graag ingelicht. Omgekeerd informeren wij de ouders wanneer er een besmettelijke ziekte heerst in de peutergroep. Richtlijnen hiervoor zijn aanwezig op de speelzaal in het protocol hygiëne en veiligheid van de GGD.

Risico-inventarisatie Veiligheid en Gezondheid

Met de invoering van de Wet Kinderopvang zijn wij verplicht een risico inventarisatie en evaluatie op het gebied van veiligheid en gezondheid uit te voeren en aldus inzicht te geven in de veiligheid- en gezondheidsrisico's die onze peuterspeelzaal met zich meebrengt. In de wet is geregeld dat de peuterspeelzaal moet bijdragen aan een gezonde ontwikkeling van het kind, in een veilige en gezonde omgeving. De risico-inventarisatie dient jaarlijks uitgevoerd te worden en dient de bestaande situatie te beschrijven. Onder de Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (WKKP) ligt het toezicht onder de verantwoording van de lokale GGD en de handhaving bij de gemeente; de GGD controleert het veiligheid- en gezondheidsbeleid.

Wij vullen de QuickScan in van Risicomonitor 2.0 van Veiligheid.nl. Hierbij worden de risico's zoals die er zijn binnen onze locatie in kaart gebracht zodat er eventueel maatregelen getroffen kunnen worden.

Ongevallenregistratie

Wij beschikken over een ongevallenregistratie. Vanuit de ongevallenregistratie zijn te herleiden: de aard en plaats van het ongeval, de naam van het kind, de datum van het ongeval en een overzicht van de maatregelen die naar aanleiding van het ongeval getroffen zijn.

5.Het sociale klimaat

De sociale competenties

Door het contact met de ander ervaart het kind zijn eigenheid en mogelijkheden, grenzen, blijdschap en teleurstelling en leert het gewenst en ongewenst gedrag te herkennen. Zoals eerder genoemd bij de omschrijving van de sociaal-emotionele ontwikkeling heeft ieder mens zowel de behoefte om alleen te zijn als om met anderen samen te zijn. Gezonde en stevige sociale interactie is dan ook gebaseerd op een gezonde en stevige verbinding met het eigen zijn. Het jonge kind is nog bezig om dit fundament in zichzelf te vinden en verstevigen en maakt zowel hierin als in het contact met de ander kleine stapjes. Onze begeleiding is gericht op het ondersteunen van beide kwaliteiten en op een goede balans. Hierbij ontwikkelt het kind o.a.

- het vermogen zich te verbinden met het eigen vertrouwen en het eigen Veiligheidsgevoel
- het vermogen te verbinden met anderen en innerlijk mee te bewegen
- het vermogen samen te spelen en samen te delen
- het vermogen uitdrukking te geven aan emoties en behoeften
- het vermogen grenzen te stellen en te accepteren
- het vermogen vriendschappen op te bouwen
- het vermogen conflicten op te lossen

Bij het ontwikkelen van al deze vermogens kan het kind ervaren dat het fijn is om met anderen samen te zijn. Voor veel kinderen is de peutergroep de eerste omgeving waar zij te maken krijgen met andere volwassenen en kinderen dan die van het eigen gezin. Het kind krijgt hier letterlijk oog voor anderen.

Bij binnenkomst in het lokaal zit een van de juffies in het muziekhokje. De andere juf zit aan de grote tafel. De juffies begroeten ouders en kinderen en nodigen hen uit om even samen te spelen, knutselen of lezen. Er is veel te zien in de klas. Ieder hoekje laat zien wat er vanuit het seizoen te beleven valt en met welk thema we inde klas bezig zijn. Het samen ontdekken Helpt de kinderen om zich veilig te voelen en de overgang naar de groep te willen en durven maken. Jip kom binnen en samen met moeder begroet hij de juffies. Zijn ogen gaan al snel door de klas. Hij wil samen met mama naar de treinmand. Wanneer hij zijn vriendje ziet licht zijn gezichtje op. Kom mama daar gaan we spelen. De beide jongetjes bouwen met vader en moeder aan een lange treinbaan. Zo gaat het elke morgen. Als het belletje gaat en de ouders afscheid nemen hebben de jongens nog nauwelijks oog voor hun ouders.

Overbrengen van waarden en normen aan kinderen

Het overbrengen van waarden en normen speelt in de opvoeding en begeleiding van kinderen continu een rol. Waarden geven uitdrukking aan de betekenis die mensen hechten aan bepaalde gedragingen, dingen of gebeurtenissen. Het zijn ideeën en opvattingen die aangeven hoe belangrijk mensen iets vinden. Een waarde is bijvoorbeeld het idee dat het belangrijk is dat kinderen je even aankijken wanneer je tegen ze praat. Waarden zijn onmiskenbaar cultuurgebonden; ze kunnen in de loop van tijd veranderen en ze variëren van samenleving tot samenleving. Normen vertalen waarden in regels en voorschriften over hoe mensen zich behoren te gedragen.

De pedagogisch leidsters leven hun normen en waarden voor aan de kinderen. Zij laten door hun eigen handelen, hun innerlijke houding en hun spreken, weten welke gewoonten en gedragingen gewenst zijn. Het overdragen van normen en waarden gebeurt tijdens het normale dagelijkse leven. Bewustzijn van nabootsingwaardige normen en waarden is van groot belang voor de leidsters. De normen en waarden van de leidsters sluiten aan bij de antroposofie en zijn gebaseerd op respect en dankbaarheid voor lichaam, ziel en geest en voor hemel en aarde en al het daarop aanwezige leven.

Sebastiaan en Annelot spelen samen in het huisje. Dan vliegt er een pop door het huis. Juffie gaat het huisje in en pakt de pop van de grond. 'Dat arme poppenkind, wat een schrik. Dat is vast niet fijn om zo hard op de grond te vallen. Ik zal je poppenkind troosten en in je bedje stoppen' dan zegt ze tegen Sebastiaan en Annelot: 'misschien kunnen jullie even op haar passen en heel voorzichtig met haar zijn?'

Grenzen stellen

Vanuit de nabootsing leert het jonge kind gewoonten en, nog veelal onuitgesproken, regels. Wij zien de gewoontevorming als pedagogisch instrument. Deze gewoonten geven het kind houvast en herkenning, duidelijkheid en dus veiligheid. Ze zijn belangrijk, zowel voor het individu als voor de groep als geheel. De gewoontevorming sluit aan bij de mogelijkheden van de leeftijdsfase.

Tijdens het eten is het de gewoonte dat we allemaal blijven zitten. Het is een moment om even tot rust te komen. Het spreekt voor zich dat het niet mogelijk is om met een groep jonge kinderen een uur te zitten maar voor sommige kinderen is het zitten zo wie zo nog een lastige opgave. Soms helpt het om deze kinderen een opdrachtje te geven, waarbij ze even mogen bewegen. Of ze mogen even bij juffie op schoot. Zo leren ze langzaam om mee te gaan in de stroom en is er toch oog en begrip voor het proces van het individuele kind.

Wanneer we fruit eten zitten alle kinderen op hun stammetje. Josy wiebelt op zijn stammetje en het is duidelijk zichtbaar dat het voor hem nog erg moeilijk is om even de rust te vinden om samen te zitten voor het eten. Wanneer de zon gaat schijnen roept een van de kinderen 'juf, de zon schijnt in mijn ogen, ik zie niks meer!' 'ik zie het' zegt juffie.' Misschien kan Josy juffie even helpen met het gordijn dichtdoen?' En dankbaar huppelt hij achter juffie aan.

Het grensgevoel van jonge kinderen is nog volop in ontwikkeling. Het kind heeft nog niet veel bewustzijn van het eigen lichaam, van wat goed voor hem is of van wat mogelijk of veilig is. Het heeft de volwassene nodig om deze grenzen te bewaken. Omdat jonge kinderen primair georiënteerd zijn op wat we doen, is het belangrijk dat wat we doen overeenkomt met wat we zeggen. Het jonge kind gedijt bij de begeleiding van authentieke volwassenen. Het kind toets onbewust of het gevoel, de daad en het woord van de volwassene met elkaar in overeenstemming is. De eerste taak van de leidster is dan ook om de gewoonten consequent en van binnenuit voor te leven. Steeds wanneer het kind een grens ontmoet, krijgt het de kans om zijn nog onbewuste en impulsieve wil om te vormen naar een bewuste en gekozen daad. Dit is een groeimoment. Wanneer de leidsters de grenzen en beslissingen die zij voor het kind hanteren, baseren op diens werkelijke behoeftes en belangen door zich in hem te verplaatsen en door zijn gedrag en reacties waar te nemen, handelen zij niet vanuit autoritair gezag of macht, maar vanuit de liefdevolle verbinding met het kind. Alleen vanuit oprechte aandacht krijgen we zicht op de werkelijke behoeftes van het kind. Het ene kind heeft hulp nodig bij het vergroten van zijn wereld, terwijl het andere kind heel veel omhulling vraagt, om te voorkomen dat het zich in de wereld verliest.

Regels overschrijden

Uit het hebben van duidelijke grenzen en de gewoontevorming komen regels voort. Deze regels kunnen worden overschreden. Een peuter heeft vaak een sterke en impulsieve wil en zal regelmatig grenzen opzoeken en regels overschrijden. Dit hoort bij zijn ontwikkelingsfase. Hij leert wat kan en wat niet kan, door de grenzen te ervaren. Het is dan ook belangrijk dat de grenzen aansluiten bij de leeftijdsfase. Er moet genoeg ruimte zijn om te ontdekken, initiatief te nemen en te ontwikkelen en voldoende grenzen om veiligheid te waarborgen, ruimte en respect voor de ander en om het eigen grensgevoel aan te oefenen. Het is een belangrijke taak van de leidsters om zorg te dragen voor dit evenwicht. Wanneer het toch gebeurt dat er regels worden overschreden zal de leidster vanuit rust en vanzelfsprekendheid reageren. Wanneer de tastzin wordt aangesproken wordt door het kind een fysieke begrenzing ervaren. Het is dan ook werkzamer om het kind fysiek vast te houden, te leiden en begeleiden, dan om hem vanuit de andere hoek van de ruimte een halt toe te roepen. Kinderen leven immers sterk in de concrete, reële, fysieke ervaring; niet in het denken of spreken over de consequenties van hun handelen.

Voorbeeld van vanzelfsprekende regels:

We lopen rustig in de klas

We gaan met respect om met speelgoed en materialen

We doen elkaar geen pijn

Als we aan het eten en drinken zijn blijven we allemaal zitten

Etc.

De mogelijkheid bieden tot het ontwikkelen van individualiteit

De eigenheid van een kind

Binnen de antroposofische visie gaan wij ervan uit dat het kind met een doel op aarde is gekomen. Ieder kind heeft zijn eigen unieke gaven en komt iets toevoegen aan de wereld om hem heen. Deze visie is sterk bepalend voor de wijze waarop we het kind tegemoet treden. Wij verbinden ons met het wezen van het kind en zijn nieuwsgierig naar zijn eigenheid. Wie ben je, wat wil je en hoe kan ik je daarbij helpen. Het gaat hierbij niet om het klakkeloos gehoor geven aan uitingen als: 'ik wil nog meer koekjes' of 'Anne is niet moe, Anne wil niet slapen' maar meer om de boodschap die eronder ligt, om de diepere lagen van wie het kind is en wat het wil. Opvoeden tot een vrij en zelfstandig individu betekent niet: leren om te doen waar je zin in hebt, maar leren om te gaan met je lichaam, met je talenten, je beperkingen, je constitutie, je temperament, je begeerten, je karaktertrekken en je idealen zodat deze je vrij ter beschikking staan om je daarin uit te drukken. De taak van de opvoeder is niet om de individualiteit van het kind op te voeden, maar om deze zichtbaar te maken. Dat kan hij doen door de ontwikkeling op emotioneel en lichamelijk gebied zodanig te stimuleren dat de eigenheid en het wezen van het kind zich daarin zo optimaal mogelijk kan uitdrukken. Tevens is het kind gebaat bij de ontmoeting met volwassenen die hem dit voorleven.

Opvoeden is niet een kind kneden als een blok klei

Maar een kind als een bloem helpen bloeien

En je ervan bewust zijn dat je niet de schepper bent van de bloem

Maar de tuinman die liefdevol de plant verzorg

En daarmee de condities voor de bloei bewerkstelligt

Dat een plant kan bloeien zien we zodra ze een bloem voortbrengt

Maar hoe en waarom ze bloeit,

Begrijp je pas wanneer je je in haar hebt verdiept

Het oudercontact

Het jonge kind leeft nog volledig in de eenheid met de ouders. Vaak is de peutergroep de eerste grote stap van huis en moederszijde. Om het kind in de groep veiligheid en vertrouwen te kunnen bieden is het van groot belang dat de ouders zich veilig voelen bij de leidsters en vertrouwen hebben in de peuterspeelzaal. Het onderhouden van goede contacten met de ouders is dan ook van groot belang. Zowel voor de leidsters, als voor de ouders en het kind. Het eerste contact vindt plaats tijdens een informatiegesprek. Bij dit gesprek verteld de leidsters wat er in onze groepen gedaan wordt, waarom we dat zo doen en soms nog belangrijker waarom we sommige dingen niet doen. Het gesprek vindt plaats in het lokaal van de peutergroep. Ouder en kind worden samen uitgenodigd en kunnen beiden de sfeer van het lokaal proeven.

Wanneer het kind eenmaal in de groep geplaatst is worden er gedurende het jaar een aantal ouderavonden georganiseerd. Deze ouderavonden staan veelal in het teken van de jaarfeesten. Deze feesten bepalen het jaarritme van de groep en nemen een belangrijke plaats in bij de invulling van de ochtenden. De avonden geven de ouders de gelegenheid om de sfeer te proeven waarin hun kind vertoeft. Zij kunnen ervaren vanuit welke gedachten, stemming en innerlijke verbondenheid de leidsters werken. Daardoor kan het respect en de waardering voor het werk van de leidsters groeien, waardoor ouders haar daarbij innerlijk of uiterlijk kunnen ondersteunen. Ook kan daarmee weer het vertrouwen groeien waarmee de ouders hun kindje aan de leidsters toevertrouwen. Tijdens de ouderavonden die rondom de jaarfeesten worden georganiseerd wordt door de ouders iets geknutseld dat met het feest te maken heeft. We merken dan vaak dat het erg verbindend werkt om met elkaar iets praktisch te doen.

Soms staat een ouderavond in het teken van een pedagogisch onderwerp en is er veel ruimte voor uitwisseling van ervaringen en ideeën. Op ouderavonden kunnen ouders elkaar onderling beter leren kennen. Dit is niet alleen van belang voor de individuele vriendschapsbanden die daaruit kunnen ontstaan, maar ook voor de gemeenschapsvorming binnen de peutergroepen als totaal.

Sommige jaarfeesten worden met de ouders gevierd. Hierdoor kunnen de ouders meeleven met de voorbereiding voor het feest en kunnen ze de inhoud en pedagogische werking ervan van dichterbij beleven.

Wanneer een kind extra zorg of aandacht nodig heeft vinden er aparte gesprekken met de ouders plaats. Deze gesprekken vinden plaats in een sfeer van warmte en zorg voor het kind. Het uitwisselen van ideeën en ervaringen verdiept het beeld van het kind en geeft een breder zicht op de begeleiding. De gesprekken dienen als steun voor zowel ouders als leidsters en soms als uitgangspunt van een weg, die we met elkaar en voor het kind, inslaan.

6. Van pedagogisch beleidsplan naar de dagelijkse praktijk (werkplan)

Het doel van dit beleidsplan is om actief met het pedagogisch beleid op onze peuterspeelzaal om te blijven gaan. Het plan is een werkdocument om regelmatig te evalueren en op te reflecteren. Waar nodig dient het bijgesteld te worden. Uit het pedagogisch beleidsplan vloeit de dagelijkse invulling binnen de groepen voort. Veel praktische uitvoering komt in het

plan duidelijk naar voren en behoeft geen verdere toelichting. Een aantal zaken uit de dagelijkse praktijk zullen wij echter nog wel extra toelichten in de hieronder beschreven punten.

A de groepen/indeling

In onze peutergroepen kunnen wij max. 16 kinderen, in leeftijd variërend van 2 tot 4 jaar, ontvangen. De groepen hebben per ochtend een vaste samenstelling van juffies en kinderen. Wij zijn geopend op maandag-, dinsdag- en donderdagochtend. De ouders kiezen hieruit 2 en soms 1 dagdeel.

Onze peutergroep is gehuisvest in een lokaal van de basisschool de Wereld op Noord in Oud-Beijerland. De inrichting van de ruimte ondersteunt de visie op peuterspeelzaalwerk vanuit de antroposofie. Warme kleuren, natuurlijke materialen en een huiselijke sfeer springen direct in het oog. Ook de buitenruimte biedt volop gelegenheid voor natuurlijk spel en het meeleven met de seizoenen. Onze peutergroepen zijn geopend van 08:30 - 12:30 uur.

B. wennen

Het wennen verloopt bij het ene kind makkelijker dan bij het andere. Ook bij ouders speelt het proces van loslaten een rol. Het is gebruikelijk om enkele keren uit te trekken voor de gewenningsperiode en zonodig dit stapsgewijs op te bouwen. De eerste stap is een gezamenlijke ochtend. Hierna wordt bekeken hoe de gewinning verder zal verlopen. Zonodig kan de tijd dat het kind alleen in de groep is langzaam verlengd worden zodat het rustig kan wennen aan de nieuwe omgeving en indrukken. Over het wennen en de bereikbaarheid van de ouders gedurende deze periode wordt in onderling overleg afspraken gemaakt.

C ochtendindeling

08:30-08:45	De kinderen worden gebracht door hun ouders en mogen vrij gaan spelen. De ouders helpen hun kind hierbij op weg en blijven op deze manier op de hoogte van de invulling en aankleding van onze thema's
09:00-09:30	Ochtendspel in het vertelhuis, aansluitend fruit en sap
09:30-10:15	Vrij spel
10:15-10:30	Opruimen/plassen/handen wassen
10:30-11:00	Broodjes bakken
11:00-11:45	Buiten spelen
11:45-12:30	Eten aan tafel. Afsluiting in vertelhuis, de kinderen worden weer opgehaald

De ochtendindeling ondersteunt het belang van evenwicht. Momenten van activiteit worden afgewisseld met momenten van rust. Tevens wordt er voor ieder apart onderdeel van de ochtend voldoende tijd genomen. Het is van belang dat het spel uitgespeeld kan worden en dat we "de dingen" met aandacht kunnen doen. Hoelang een onderdeel duurt is afhankelijk van de mogelijkheden van de groep en de sfeer van het moment. Jonge kinderen kijken nog niet op de klok en hebben vooral houvast aan de volgorde waarin de ochtend verloopt. De samenstelling van de groep bepaalt soms hoelang het vrije spel kan duren of hoelang we in het vertelhuis kunnen zijn. De indeling van de ochtend biedt de mogelijkheid in te spelen op de behoeften en mogelijkheden van de groep en geeft ons toch de rust en veiligheid van de voorspelbare verwachting.

D Brengen en halen

Voor het brengen is een periode van 15 min ingericht. Wij nodigen de ouders nadrukkelijk uit om gedurende het eerste kwartier met het kind samen te zijn en hun kindje te helpen de overgang van thuis naar de groep op een rustige en veilige manier te kunnen maken. Sommige ouders lezen een boekje met hun kind. Anderen kijken in het vertelhuis bij onze verteltafel of spelen in het Atelier. Alle hoekjes in de klas ondersteunen onze thema's en geven de ouders ook de gelegenheid om de sfeer en inhoud van de thema's mee te beleven. Om 08.45 klingelt juffie het belletje en zingen we een liedje dat het afscheid aankondigt en het ritme van de ochtend bezingt.

Voor de kinderen naar huis gaan, sluiten we de ochtend af in het vertelhuis. We nemen afscheid van onze kabouters en elkaar en delen de zelfgebakken broodjes uit. Een van de juffies gaat bij de deur kijken welke ouders al op de gang staan te wachten. Als de ouder aanwezig is wordt het kind geroepen. Zo verlaten de kinderen een voor een de klas en kan evt. praktische info met de ouder gedeeld worden.

E kwaliteit van de ochtendonderdelen

Het leven zoals het het jonge kind tegemoet treedt biedt volop ontwikkelingsmogelijkheden. De keuzes die wij maken bij het indelen van de ochtend, waarborgen een evenwichtige verdeling van ontwikkelingsmogelijkheden.

Ontvangst en afscheid van ouder. Wanneer de kinderen binnenkomen zit een van de juffies bij de deur. De andere juf zit aan de tafel. Beiden begroeten ouder en kind. Na het begroeten kan het kind samen met de ouder de ruimte verkennen en het spel opstarten. Zo is er tijd en ruimte om de overgang te maken en "aan te komen" in de groep. Dit is van belang voor het gevoel van veiligheid en vertrouwen van het kind

Het *opruimen van het vrije spel* heeft ook een belangrijke functie. Het biedt de kinderen ook weer een mogelijkheid om samen te werken, taakjes te verdelen maar zeker net zo belangrijk om te leren om te gaan met overgangen. Het is voor het jonge kind vaak moeilijk om de overgang te maken van het ene moment naar het anderen. Om zichzelf te begrenzen in activiteit. Voldoende tijd om gezamenlijk op te ruimen helpt het kind aan deze overgangen mee te werken. De een in een oogwenk en de ander laat bij het opruimen langzaam het spel los om vervolgens weer ruimte te maken om zich met het volgende onderdeel van de dag te verbinden.

In het *vertelhuis* beleven we met elkaar het ritueel van het verhaal en de liedjes en de gerichtheid op elkaar. Bij het beleven van de Thema's, seizoenen en de natuur, worden we geholpen door onze vertelkabouters. Zij hebben een mooie plaats op de seizoentafel en vormen het sfeervolle en liefdevolle middelpunt van ons vertelhuis. Tijdens dit samenzijn komt de taal/spraak ontwikkeling sterk aan bod. Rijmpjes, liedjes en het ochtendspel herhalen we gedurende langere tijd. Ze vergroten de woordenschat en het taalbegrip van de kinderen. D.m.v. de verteltafel wordt tijdens het ochtendspel woord en beeld samengebracht. Het actief meedoen en de interactie, stimuleert de spraakontwikkeling. De sfeer van rust en aandacht en ook ruimte voor het individuele kind, als ook de verbinding met de groep, bieden belangrijke sociaal emotionele voorwaarden.

Tijdens het *vrije spel* (zowel binnen als buiten) is er ruimte voor de totale ontwikkeling. Het sociale spel wordt afgewisseld met het oefenen van motorische vaardigheden. Wanneer er van de kisten een huis wordt gemaakt of een trein. Zijn de kinderen zowel aan het bouwen en ordenen (motorisch, cognitief) als met elkaar in sociale interactie. De rollen worden verdeeld, de kinderen leren elkaar helpen en gebruik te maken van elkaars

kwaliteiten. Communicatie en taalvaardigheid spelen een belangrijke rol bij dit spel. Het enthousiasme voor het samenspelen is een grote stimulans voor de taal/spraakontwikkeling. Wij hebben gekozen voor spelmaterialen die voor verschillende doeleinden geschikt zijn. Kisten, stammetjes, eikels, kastanjes etc. lappen, planken. Dit spel moet door het kind zelf opgebouwd worden en vraagt om het combineren van verschillende vaardigheden.

Bij het fruit *eten en drinken* zitten we met elkaar in het vertelhuus Even tijd om uit te rusten en naar binnen gericht te zijn. Dit ritueel wordt voorafgegaan door wat liedjes en handspelletjes die weer aansluiten bij het seizoen. Dit heeft een belangrijke verbindende functie. Het ritueel herhaalt zich en deze herhaling biedt houvast, vertrouwen en daarmee veiligheid. De kinderen weten wat er komen gaat en wat er verwacht wordt. Voorafgaand aan het eten en tevens bij de afsluiting gebruiken we een vaste spreuk met gebaren. De voeding is van biologische kwaliteit en sluit door zijn pure en natuurlijke aard aan bij het meest oorspronkelijke in het kind. De belangrijkste functie van het moment van eten en drinken is kwaliteit in aandacht, rust en veiligheid binnen het samenzijn. Daarnaast oefenen we ook met taal en gebaren, het terughouden van de impulsieve bewegingszin, het samen delen en zorg voor elkaar en oefenen we om er allemaal te mogen zijn en met elkaar een groep te kunnen vormen.

Iedere dag worden in de groep broodjes gebakken. Juffie heeft het deeg bereid. Het deeg moet rusten en we kunnen het zien groeien. Vervolgens gaan we met zijn allen het deeg bereiden tot "eigen" broodjes. We doen dit aan tafel. Het brood bakken is een bron van blijdschap voor de kinderen en ze zijn trots op het resultaat. We oefenen de motoriek, rollen, kneden, vouwen, stampen en doen dit onder begeleiding van liedjes (taal) Het volgen van het proces van bakken, van meel tot eetbaar brood, stimuleert het wakker worden van begrip en inzicht in processen (cognitief). Het broodbakken is een vast onderdeel van de verschillende vormen van zintuigspel die binnen Antroversie Speelplezier aan bod kunnen komen.

Het aanbod in onze peutergroepen sluit aan bij het eenvoudige dagelijks leven. Leven is leren. Wat wij de kinderen bieden is de rust en veiligheid om stapje voor stapje vertrouwt te raken met het leven. Het jonge kind leeft in de eenheid en om die reden komt alles intens en diep bij hem binnen. Door de eenvoud van materialen, ruimte, ochtendindeling helpen we het kind om zijn ervaring te verdiepen en niet alleen te verveelvoudigen. Dit biedt rust, concentratie, zelfvertrouwen en geeft het kind de basis die nodig is om uit te groeien tot een vrij en oorspronkelijk mens.

F het verlaten van de groepsruimte

Voor het buitenspelen verlaten we uiteraard de klas. De buitenspeelruimte is afgesloten en de juffies houden toezicht op het spel. Ook het naar buiten gaan wordt begeleid met een vast liedje. De vluchtroute die voor ons lokaal is aangegeven, maakt gebruik van dezelfde deur als die voor buitenspelen gebruiken. Het verlaten van het lokaal in geval van nood zal op dezelfde manier verlopen en wordt daardoor ook veel geoefend.

G Relatie Kind-leidster

Een goed kind-leidster relatie ligt aan de basis van kwalitatief goede opvang. Elk kind heeft hechtingsfiguren in zijn/haar leven nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen. De hechtingsrelatie is de gevoelsmatige relatie die groeit tussen de opvoeder en het kind. Er kunnen naast de ouders meerdere personen zijn, waaraan het kind zich gaat hechten. Vanuit deze relatie ervaart het kind de veilige basis die nodig is om op eigen kracht dingen te durven ondernemen. Als het kind zich niet zo prettig voelt kan het op deze personen terugvallen. De leidsters zijn zich hiervan bewust en gaan hier zorgvuldig mee om. De grootte van de groep is hierop afgestemd en

bedraagt maximaal 16 kinderen. Tevens wordt om deze reden in de groepen gewerkt met 3 vaste, gediplomeerde en in de antroposofie geschoolde leidsters. In geval van ziekte wordt er gebruik gemaakt van vaste invalkrachten die volledig op de hoogte zijn met de werkwijze.

De leidsters hebben de intentie om de kinderen door middel van hun eigen gedrag te laten merken dat:

- Zijn/haar aanwezigheid op prijs gesteld wordt;
- Elkaars eigenheid gerespecteerd wordt;
- Er vertrouwen in elkaar is
- Er vriendelijke met elkaar wordt omgegaan
- Er rekening met elkaar wordt gehouden
- Geprobeerd wordt elkaar te begrijpen

H Jaarfeesten en verjaardagen

Het ritme in het jaar kunnen de kinderen meebeleven door middel van de jaarfeesten. Deze zijn sterk verbonden met de Thema's en seizoenen. De jaarfeesten die met het kleine kind gevierd worden, komen op een eenvoudige manier tot uitdrukking in liedjes, verhalen en spelletjes. Ook het lokaal en de 'seizoentafel' worden versierd in de bijbehorende stemming en sfeer. Er worden bekende en wat minder bekende feesten gevierd en elk kennen ze hun eigen signatuur en gebruiken, zoals lampionen, palmpasestokken, liedjes, verhalen, bloemen, fruit, kringdansen en speciale maaltijden. Het feest beperkt zich niet tot die ene dag, maar strekt zich uit over weken van voorbereiden en na-beleven.

De jaarfeesten zijn:

Michael (herfst)	29 september
Sint-Maarten	11 november
Advent	4 zondagen voor kerst
Sint-Nicolaas (winter)	5 december
Kerstmis	25 en 26 December
Driekoningen	6 januari
Palmpasen (lente)	zondag voor Pasen
Pasen	de zondag en maandag volgend op de eerste volle maan na het begin van de lente
Pinksteren	50 dagen na Pasen
Sint Jan (zomer)	24 juni

Rond de meeste jaarfeesten worden ouderavonden georganiseerd. Tijdens deze avonden vertellen de leidsters over de inhoud en de viering van het feest en wordt iets voor de kinderen gemaakt. Over de achtergrond van de andere feesten wordt in de seizoenkrant van "De Sterrenkinderen" of in een aparte

brief informatie gegeven. In deze seizoenkrant staan verhaaltjes, liedjes, recepten en knutsels, in de sfeer van het seizoen. Hierdoor krijgen de ouders de kans mee te leven met het dagelijks leven in de peutergroepen.

I Verjaardagen

Wanneer een kind jarig is mogen de ouders bij de viering aanwezig zijn. We doen dit aan het begin van de ochtend. In het vertelhuis vertellen we een verjaardag verhaal en zingen we voor de jarige. Onze kabouter heeft voor de kinderen altijd een zelfgemaakt cadeautje. Na het vertelhuis mogen de jarige trakteren. Over de dag waarop we de verjaardag van het kind vieren en de traktatie maken we afspraken met de ouders. In het belang van de gezondheid, overgevoeligheid en de kindergebitjes, vragen wij de ouders geen snoep te trakteren. Goede aanraders zijn: kaas, worst, fruit enz..)

J Signaleren

Ieder kind ontwikkelt zich in zijn eigen tempo. Toch zijn er leeftijds grenzen aan te geven wanneer een kind zich bepaalde vaardigheden moet hebben eigen gemaakt. Er zijn uiterste grenzen die, wanneer ze worden overschreden, een signaal zijn dat de ontwikkeling mogelijk verstoord verloopt.

Wanneer wij in de peuterspeelzaal verontrustende bijzonderheden signaleren, zal de leidster het kind eerst observeren. Er kunnen altijd omstandigheden zijn waardoor het kind zich anders ontwikkelt dan gebruikelijk is. Dat is weer afhankelijk van interne en externe factoren. Daar houden de leidsters voortdurend rekening mee. Maakt een leidster zich na de observatie nog zorgen, dan zal zij hier met collegae over praten. Zien zij ook wat de leidster ziet? Wat valt er precies op? Tevens wordt er een afspraak met de ouders gemaakt.

Hoe denken zij over de ontwikkeling van hun kind? Zijn er misschien in de omgeving veranderingen of gebeurtenissen die van invloed zijn op de ontwikkeling. Hoe is de gezondheid? Uit wat de ouders/verzorgers vertellen, kan blijken dat er een reden is waarom de ontwikkeling even anders loopt en mogelijk verloopt de ontwikkeling na verloop van tijd weer normaal.

De leidsters kunnen extra activiteiten doen om de ontwikkeling van de peuter te stimuleren. Soms echter blijft het kind zich anders ontwikkelen en is er toch meer aan de hand. Juffie kan de ouders/verzorgers adviseren om met de huisarts of wijkverpleegkundige te gaan praten.

Wij gaan heel zorgvuldig om met het signaleren van zorg. Wij willen de ouders/verzorgers niet onnodig ongerust maken, maar ook niet onterecht geruststellen.

Wanneer wij als leidsters een vermoeden hebben van mishandeling en/of verwaarlozing gaan wij te werk volgens het protocol kindermishandeling en grensoverschrijdend gedrag. Andrea v/d Veerdonk is aandachtsfunctionaris binnen peuterhuis Sterrenkinderen en binnen de coöperatie Antroposofische Kinderopvang Hoeksche Waard u.a.

K. Risico's

- Houten speelgoed

Wekend vanuit de antroposofische pedagogische visie maken we gebruik van natuurlijke spelmaterialen. Houten kisten en planken, houten auto's, boomstammetjes groot en klein en afhankelijk van het seizoen dennenappels, kastanjes of steentjes en schelpen.

Er zal goed gekeken worden naar de aanwezigheid van splinters.

Zonodig zal het speelgoed opnieuw opgeschuurd of vervangen worden.

Kleine steentjes en schelpjes worden aangeboden onder begeleiding van een medewerker i.v.m. verstikkingsgevaar.

- *Kleine(re) materialen*
Sommige (kleinere) materialen maken deel uit van een tafelspel. Hier wordt alleen aan tafel en in de nabijheid van de juffies mee gespeeld om de kans op verstikking zo klein mogelijk te houden.
- *De grote materialen*
De grote materialen maken deel uit van het vrije spel. Er zijn duidelijk afspraken over het gebruik. Er wordt niet gegooid met speelgoed. We schoppen niet tegen speelgoed. We helpen elkaar. De pedagogisch medewerker ziet erop toe dat het spel veilig verloopt.
- *Playstands*
Het speelhuisje wordt afgeschermd door zgn. playstands. Deze geven omhulling aan de speelruimte maar zijn tevens multifunctioneel. Om die reden staan ze los in de ruimte. Om te voorkomen dat ze omvallen zien we erop toe dat er/op in de huisjes niet geklommen mag worden.
- *Schommelboot*
In de schommelboot mogen niet meer dan 2 kinderen zitten. De boot staat op een kleedje. De kinderen die toekijken blijven met hun voetjes naast het kleed.
Ook het hobbelpaard wordt tijdens het spel op een kleedje geplaatst. Wanneer het hobbelpaard in het spel is blijven de andere kinderen met de voetjes van het kleedje. Het paard wordt gewoonlijk door 1 kind gebruikt. In sommige situaties van samenspel kan er op het paard met rug steuntje een ander kindje meerijden.
- *Buitenspel*
Het buitenspelen gebeurt in een zo natuurlijk mogelijke omgeving. We leven met de seizoenen en de elementen. Natuurlijk wordt er gerend en gefietst en in de zandbak gespeeld maar we werken ook in de tuin. We vegen of ruimen de bladeren op.
Er worden met de kinderen goede afspraken gemaakt waar en op welke manier gespeeld kan worden.
- *Eten van het seizoen*
Eerbied voor mens en natuur speelt een grote rol binnen de visie. De bereiding van eten maakt hier onderdeel van uit. Het proces van zaaïen tot oogsten en vervolgens bereiden en opeten helpt de kinderen om zich echt te verbinden met ons voedsel, maar ook met de natuur en het werk dat gedaan moet worden. We zorgen met elkaar voor de tuin ven de gewassen. We zien de invloed van zon en regen. We zien de beestjes in de tuin die voor bevruchting zorgen etc. Na noeste arbeid en een flinke portie geduld kunnen we oogsten. We maken hier een ritueel van. We maken het bewust zichtbaar en dus erfahrbaar voor de kinderen. In sommige gevallen wordt voor het bereiden van eten gebruik gemaakt van de oven. Deze bevindt zich op een plank waar de peuters niet bij kunnen. In andere gevallen maken we gebruik van een kookplaatje in de klas. Denk aan soep of jam of appelmoes. Er is altijd een juf bij het kookplaatje. De kinderen houden afstand maar kunnen wel genieten van de geur in de klas. Ook het kookplaatje staat buiten bereik van de peuters.
- *Deuren en het risico op wegglopen*
Het lokaal heeft twee uitgangen. De uitgang naar het plein en tevens vluchtroute is gedurende de ochtend afgesloten. De kinderen kunnen deze deur niet zelf openmaken. De deur naar de gang is gedurende de ochtend dicht. De kinderen mogen niet zonder juf naar de gang.
Tijdens het buitenspelen is het hek (de uitgang) dicht, maar niet op slot i.v.m. brandveiligheid. De juffies binden een extra koord om het hek en zitten zelf op twee stoeltjes voor de uitgang, zodat de

kinderen geen toegang hebben tot de uitgang. Mocht er kinderen hulp nodig hebben en beide juffies hiervoor naar binnen moeten, dan worden alle kinderen mee naar binnen genomen. Tijdens het betreden of het verlaten van het gebouw en voor het buitenspelen maken we gebruik van de buitendeur (hoofdingang) van de school. De juffies houden toezicht op het gebruik van de deur. Deze wordt of gesloten en door de leidsters met de sleutel geopend of wel aan de achterkant vast gezet middels een veilige haak.

- *Aankleedtafel*

In de aangrenzende toiletruimte in de peutergroep is een aankleedtafel met uitschuifbaar trapje aanwezig. Om klimmen en vallen te voorkomen, is de afspraak dat de kinderen niet zonder begeleiding in de toiletruimte mogen komen. Gebruik van de aankleedtafel en het bijbehorende trapje gebeurt altijd onder permanent toezicht van een pedagogisch medewerker. De pedagogisch medewerkers hebben altijd toezicht op de toiletruimte.